תורה אור

מצא להן פתח ומאה וחמשים לא מצא להן פתח.
אתא גבי ינאי מלכא א"ל אית הכא תלת מאה
נזירין בעיין תשע מאה קרבנין אלא יהב את פלגא
מן דידך ואנא פלגא מן דידי. שלח ליה ארבע מאה
וחמשין אזל לישנא בישא ומר ליה לא יהב מן
דידיה כלום. שמע ינאי מלכא וכעס דחל שמעון בן
שטח וערק. בתר יומין סלקון בני נש רברבין מן
מלכותא דפרס גבי ינאי מלכא מן דיתבין אכלין
אמרין ליה נהירין אנן דהוה אית הכא חד גבר
סב והוה אמר קומין מילין דחכמה תני לון עובדא
אמרין ליה שלח ואייתיתיה. שלח ויהב ליה מילא
ואתא ויתיב ליה בין מלכא למלכתא. א"ל למה
אפליית בי א"ל לא אפליית בך את מממונך
קהלת ז ואנא מן אורייתי. דכתיב °כי בצל החכמה בצל
הכסף אמר ליה ולמה ערקת. א"ל שמעית דמרי
ישעיה כו כעס עלי ובעית מקיימה הדין קרייא °הבי כמעט
קהלת שם רגע עד יעבר זעם. וקרא עלוי °ויתרון דעת
החכמה תחיה בעליה. א"ל ולמה יתבת בין מלכא
למלכתא א"ל *בסיפרי דבן סירא כתיב סלסליה
ותרוממך ובין נגידים תושיבך. אמר *הבו ליה
כסא דליבריך נסב כסא ומר נברך על המזון
שאכל ינאי וחביריו א"ל עד כדון את בקשיותך.
א"ל ומה נאמר על המזון שלא אכלנו אמר הבון
ליה דליכול יהבו ליה ואכל ומר נברך על המזון
שאכלנו. א"ר יוחנן חולקין על ר"ש בן שטח
רבי ירמיה אמר על הראשונה ר' אבא אמר א על
השנייה מחלפה שיטתיה דר' ירמיה התם צריכה ליה וכה פשיטא ליה. הן
דצריכה ליה כרבנן הן דפשיטא ליה כרבן שמעון בן גמליאל. *תני עלה היסב
ואכל עמהן ב אע"פ שלא אכל כזית דגן מזמנין דברי חכמים רבי יעקב בר אחא
בשם ר' יוחנן לעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן. *והתני ג שנים פת
ואחד ירק מזמנין מתניתה כרשב"ג :

ולמאה וחמשים מהן מלא להן פתח והתיר את נזריהן : בעיין. צריכין ט' מאות קרבנות שלכל אחד צריך ג' קרבנות חטאת עולה ושלמים איני מבקש אלא שתתן אתה החצי והא אני אתן החצי : אזל לישנא בישא. הלך המלשין לפני המלך ואמר ליה לא נתן שמעון בן שטח משלו כלום : נהירין. זכורין אנחנו כשהיינו פעם אחד אצלך שהיה בכאן זקן אחד והיה אומר לפנינו דברי חכמה והיכן הוא עכשיו : תני לון עובדא. וסיפר להן המלך המעשה בשביל מה ברח ואמרו לו רצוננו שתשלח אחריו להביאו : שלח ויהב ליה מילה. נתן לו איזה דבר לסימן להבטיחו שלא יעשה עמו רעה. ובב"ר פ' מקץ גרים אמר לאחתיה שלח בתריה ואייתיתיה לאחותו של שמעון בן שטח אמר שתשלח אחריו ואשתו של ינאי היתה. אמרה ליה הב לי מילא ושלחה ואייתיתיה : למה אפליית בי. מפני מה היית מהתל בי לומר שאתה תתן החצי : ואנא מן אורייתי. מחכמת התורה אשר לי שמצאתי להן פתח להתירם ולא היו צריכין לקרבן והרי נתתי להם כמותך : שמעית. שמעתי שאדוני כעס עלי והייתי רוצה לקיים המקרא הזה חבי כמעט רגע עד יעבור זעם : עד כדון את בקשיותך. עודך מחזיק בקשיות ערפך לחזור ולהתל בי שאתה אומר כן וכי כך הוא נוסחת הברכה : ומה נאמר. וכי היאך אומר אם לומר נברך על המזון שלא אכלנו שהרי לא אכלתי כלום ואמר המלך יתנו לו איזה דבר לאכול ונתנו לו ואכל ולא פת היה אלא איזה ירק וכיוצא בו שהרי לא נטל ידיו וכן מוכח מדלקמן ומשאכל אמר נברך על המזון שאכלנו : חלוקין הן חבריו על שמעון בן שטח. ופליגי אמוראי בהא דר' יוחנן : ר' ירמיה אמר על הראשונה הן חלוקין. שאמר ברוך שאכל ינאי ואע"פ שלא אכל עמהן כלל והא קי"ל שאינו מוציא את אחרים אא"כ נתחייב ג"כ בברכה : על השנייה. אף על השנייה חולקין הן שאינו יכול להוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן : מחלפה שיטתיה דר' ירמיה. השתא מסיק הקושיא התם צריכה ליה לעיל קא מיבעי ליה אם אותו שאכל ירק יכול לברך להוציא אחרים והכא פשיטא ליה דיכול הוא לברך דהא קאמר על הראשונה הוא שחלוקין חביריו ומשמע אבל על השנייה אינם חולקין שכדין עשה : ומשני הן דצריכה ליה כרבנן. מאי דקמיבעיא ליה אליבא דרבנן דלקמן הוא ומאי דפשיטא ליה כרשב"ג הוא דתני בתוספתא פ"ה רשב"ג אומר עלה והסיב וטבל עמהן אע"פ שלא אכל כזית דגן מזמנין ומפרש ר' ירמיה דהאי מזמנין לא לאצטרופי בלבד הוא אלא אפי' הוא יכול לברך ולזמן עליהן : דברי חכמים. כלומר אבל לדברי חכמים דפליגי עליה דרשב"ג קאמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דסבירא להו לעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן והשתא ספוקי מספקא ליה לר' ירמיה אם לברך בלחוד הוא דקאמרי רבנן שאינו יכול הוא לברך ולהוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן ובהא הוא דפליגי עליה דרשב"ג אבל לענין אצטרופי מצטרף הוא ואע"פ שלא אכל כזית דגן או דילמא אפי' להצטרף אינו מצטרף עמהן עד שיאכל כזית דגן ובתרתי פליגי רשב"ג וחכמים : תני. ברייתא חדא שנים אכלו פת ואחד ירק מזמנין וקאמר הש"ס דהאי מתניתא מפרש ר' ירמיה דכרשב"ג אתיא דקתני מזמנין סתם ומשמע דאפי' בברכה יכול אותו שאכל ירק להוציאן וקא מיבעי ליה אי הלכה כרשב"ג וכהאי סתמא דברייתא או לא :

בשלשה

אבל אינו יכול להוציא אחרים עיי"ש. ולפ"ז שפיר ניחא דמקשה דכאן פשיטא לי' לר' ירמי' דיכול לברך וכאן מיבעיא לי' ע"ז משני דמה דפשיטא לי' הוא לרשב"ג דקתני אע"פ שלא אכל כזית דגן מזמנין סתם דמשמע דכולן שוה אבל מיבעיא לי' אם חכמים חולקין עליו ע"ז או לא. והי דלענין צירוף חכמים מודים לי' אבל אם יכול להוציא את אחרים מיבעיא לי' אם חכמים מודים לי' בזה או שחולקין עליו כן הוא דעתו דר' ירמי' דלענין צירוף ליכא פלוגתא בין רשב"ג ורבנן אבל לענין להוציא אחרים צריכה לי' אם חכמים חולקין עליו או לא וכמו דס"ל בש"ס דילן דף מ"ה ע"א וע"ב דליכא פלוגתא בין רשב"ג ורבנן דלכו"ע מצטרף ולהוציא את אחרים אינו יכול ושמעון בן שטח יחיד בדבר דס"ל דיכול להוציא אחרים כמו כן ס"ל לר' ירמי' דרשב"ג ס"ל כר' שמעון ב"ש דיכול להוציא אחרים אבל מספקא לי' אם חכמים חולקין עליו בדין זה וס"ל דנהי דמצטרף אבל א"י להוציא לאחרים או ס"ל כותי' לגמרי. וע"ז קאמר סתמא דגמ' תני עלה והיסב כו' מזמנין זהו דברי רשב"ג ומסיים הגמ' דברי חכמים ר"י ב"א בשם ר' יוחנן לעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן ר"ל לא מיבעיא דהוא א"י לברך אלא אפילו אחרים אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן לפיכך נקט לשון עליו ר"ל דלא מיבעיא דהוא אינו מברך אלא אפילו אין מזמנין עליו ולא כדס"ל בש"ס דילן דמזמנין עליו אבל הוא א"י להוציא את אחרים י"ח ז"א אלא דרבנן פליגי על רשב"ג לגמרי וכ"ל דאין מצטרפין כלל ומסקנת הגמ' דלא כר' ירמי' דס"ל דלכו"ע מצטרפין לזימון אך מיבעיא לי' אם חכמים חולקין על רשב"ג אם הוא יכול להוציא אחרים או לא ומסקנת הגמ' דהכמים פליגי ארשב"ג לגמרי בכל עיקר הצירוף :

דר'

מסורת הש"ס

עי' תוס' פידוכין כה. ד"ה בלר. ברכות מח.

שם ותוספתא פ"ה.

עי' תוס' שם ד"ה תשעה

עין משפט
נר מצוה

כא
א מיי' טוש"ע
או"ח שם

כב
ב מיי' פ"ה
מה"ב טוש"ע
שם סי' קצז ס"ב

כג
ג טוש"ע
או"ח סי' קצז
ס"ג

פירוש מבעל ספר חרדים

ומיד בקש להם קרבנות : תבע מאה קרבנין . ג' בהמות לכל אחד כמו שכתוב בפרשה : נהירין אנן . זוכרין אנחנו : למה אפליית בי . שחקת בי : עד כדון את בקשיותך . שאתה משחק בי שאין זה נוסח ברכת זימון והכי מסיים בב"ר לא שמעית מן יומא ינאי בברכתא : ס"ג בב"ר ר' אבהו אמר על הראשונה בלבד הוא דחולקין חבריו על שמעון בן שטח דתנן סוף פ"ג דנזיר דימי נזירות דא"ל אין עולין להם וצריך לנהוג נזירות מתחלה ושמעון בן שטח לא הצריכם לכך אלא מיד נתן להם קרבנותיהם והקריבום אבל על השניה דהצריך אותם להביא לו לאכול משמע דמי שאכל ירק או שתה יין אין מצטרף לזימון דאם לא כן ישתה הכוס שנתנו בידו ומיד יביאו לו כוס אחר לברך ולא היה מצטער להתחיל ברוך שאכל ינאי וכזו אין חלוקין דס"ל לרבי אבא דאין מזמנין עד שיאכל כזית דגן כדלקמן : ורבי ירמיה אמר על השניה . כלומר אף על השניה חלוקין עליו וסברו דאכל ירק או שתה יין מזמנין עליו ויכול היה הוא לברך אם שתה הכוס : מחלפה שיטתיה וכו'. קשיא דידיה אדידיה דלעיל מספקא ליה האוכל ירק אי מזמנין עליו וכאן פשיטא ליה ופרקינן הא דפשיטא ליה דמזמנין עליו ומאי בריך היינו לדעת רשב"ג וע"ז אמר חלוקין חביריו היינו רשב"ג דאמר לקמיה מזמנין עליו והוא הדין דמאי בריך . הרי לך בהדי' דס"ל לירושלמי דלרשב"ג דאמר מזמנין על האוכל ירק כ"ש נמי דמאי בריך דהא בהא תליא וכן היה דעת המקשה בבבלי ומאי דאיבעיא להו לרבנן כלומר הא דתניא רשב"ג אומר עלה והיסב וכו' חכמים מודים לו או חולקין עליו ולא הוה שמיע ליה מימרא דר' יוחנן דלקמיה דאמר דחכמים חולקין עליו : תני וכו' בבבלי ובתוספתא ה"ג רשב"ג"א עלה וכו' : דברי חכמים . רבי יעקב וכו' תלמודא קאמר לה . כלומר רבי ירמיה לא ידע אי פליגי רבנן ארשב"ג אך לנו נודע דפליגי דדברי חכמים קבלה ביד רבי יוחנן דלעולם אין מזמנין על אדם עד שיאכל כזית דגן ופריך והא תניא ברייתא סתמית ב' פת וא' ירק משמע דדברי הכל היא ומתרץ דיחידאה היא דהיינו רשב"ג ורבנן פליגי עליה :

מראה הפנים

לעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל. כזית דגן. סוגיא זו פירשתי בנזיר במה דמשני לר' ירמיה הן דצריכה ליה כרבנן וכו' דהאי ברייתא עלה והסב וכו' דברי חכמים הן אבל כעת ראיתי בתוספתא בהדיא דהן הן דברי רשב"ג כדמייתי התם חזרתי בו והעיקר כדפרישית בפנים כאן. ומה דפרישית דלר' ירמיה ספוקי מספקא ליה בדברי חכמים למאי דקאמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן דסבירא להו אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן והספק הוא אם בלהוציא בלבד הוא דפליגי אדרשב"ג או דאפי' באיצטרופי הוא דפליגי עליה דלדידהו אינו מצטרף עד שיאכל כזית דגן איברא דלא היינו צריכין לכל זה דהא הבעיא דר' ירמיה היא אם אותו שאכל ירק יכול לברך ולהוציאן להאוכלין פת יכל שכן דאליבא דרבנן הוא דקמיבעיא ליה א"כ על כרחין לומר דלא קמיבעיא ליה אלא אי הלכה כרשב"ג הואיל וסתמא דברייתא כוותיה היא או הלכה כרבנן דלת"ה קשיא מאי קא מיבעי ליה הא לרבנן מיהת לברך להוציא אחרים אינו יכול עד שיאכל כזית דגן

אלא

מתני'

שינויי נוסחאות (סוי"ג) מממונך כד"ו ממונך. (סוי"ע) בסיפרי כד"ו בסיפרא. (סוכ"ע) ואכל בכי"ל וטובל.

עמודי ירושלים תנינא

הבון וכו' יהבי ליה עיין מ"ז שכתב הרא"ש ומ"ש **הש"ק** נזיר (פ"ה ה"ג) :